

Verotus ja julkinen talous: KPL 10-12

- **Valtio, kunnat, hyvinvointialueet ja sosiaaliturvarahastot muodostavat julkisen talouden.**
- **poliittinen vasemmisto** ja työntekijöiden ammattijärjestöt: puolustaneet suurta julkista taloutta → tasa-arvo ja palvelujen yhdenvertainen toteutuminen
- **poliittinen oikeisto:** julkinen sektori kevennettävä -> ongelmana: korkea verotus, velkaantuminen, tehottomat palvelut ja liian korkeat tulonsiirrot → leikkaukset, veronkevennykset ja yksityisten yritysten vastuun lisääminen.
- **alijäämäinen julkinen talous** = menot ovat suuremmat kuin tulot → seuraa kestävyysvaje: pitkällä aikavälillä menot ovat suuremmat kuin tulot, julkinen sektori velkaantuu
- **valtion talousarvio eli budjetti** = valtion tulo- ja menoarvio seuraavalle vuodelle. Hallitus tekee budjettiesityksen → eduskunta päättää.

Valtion tulot ja menot

Tulot	Menot
Tulo- ja varallisuusverot	valtionavut kunnille ja hyvinvointialueille (siirtomenot)
ALV ja muut kulutusverot Valmisteverot	valtionavut kotitalouksille (siirtomenot)
Omistuksien tuotot ja muut tuotot esim. maksut	valtionavut elinkeinoelämälle (siirtomenot)
Velan ottaminen	muut siirtomenot
Yhteisövero	toimintamenot, sijoitusmenot, kulutusmenot
	valtionlainan korot (lyhennykset)

Kuntien tulot ja menot

Tulot	Menot
Kunnallisvero	lakisääteiset palvelut (perusopetus, päivähoito, kulttuuri- ja liikuntapalvelut, kaavoitus, jätehuolto ym.)
Kiinteistövero	kunnan oma hallinto ja virkamiehet, työntekijät
Valtionosuuksien tasausjärjestelmä + osuudet yhteisöveron tuotosta valtiolta	tieverkoston ylläpito, julkinen liikenne
toimintatulot (päivähoitomaksut, uimahallimaksut ym.)	
pääomatulot: vuokrat, liikelaitoksen tuloutukset + muut tuotot omistuksista esim. metsän myynti, osinkotulot, korkotulot	

Mihin veroja tarvitaan?

1. **Kerätään varat julkisen sektorin toimintaan** → palvelut, tulonsiirrot, toiminnan järjestäminen.
2. **Vaikutetaan kulutuskäyttäytymiseen:** valmisteverot (energia, polttoaineet) ja haittaverot (=alkoholi, tupakka).
3. **Vaikutetaan taloussuhdanteisiin** → finanssipolitiikka eli valtion budjettipolitiikka

→ **noususuhdanteessa valtio korottaa veroja**, leikkaa tulonsiirtoja, tekee vähemmän investointeja, maksaa valtionvelkaa pois eli valtio säästää ja kerää varoja laskusuhdanteeseen → toteutus poliittisesti hankalaa.

→ **laskusuhdanteessa valtio kuluttaa**, kun muut säästävät eli tasapainottaa talouden heikentymistä → **keventää verotusta**, lisää tulonsiirtoja ja investointeja, ottaa valtionvelkaa.

4. **Tasataan tuloeroja**: progressiivinen verotus (tulovero, perintövero, lahjavero)

Verotuksessa tärkeää on laaja veropohja eli veroja kerätään monista eri lähteistä.

→ taulukko: välittömät verot ja välilliset verot

→ verotuksen uudistaminen on lisännyt välillisiä veroja ja suhteellista verotusta; veroprogressio on laskenut, kun välittömiä veroja on laskettu (tulovero).

→ uudistamisessa huomioidaan ympäristötekijät ja uudet verotuksen kohteet

Verotuksen oikea taso?

1. Verojen kerääminen monista lähteistä (laaja veropohja)

2. Useita kohteita verotetaan maltillisesti

3. Riittävän selkeä ja yksinkertainen verotus

4. Veronmaksajien kokemus oikeudenmukaisuudesta

5. Liian korkea verotus passivoi → taloudellisen toimeliaisuuden lasku → verotulot laskevat (kannusteet työntekoon, yrittäjyyteen ja työpaikkojen syntyyn laskevat) esim. kannustinloukku, verokiila.

6. Matala veroaste voi lisätä työntekoa, yrittäjyyttä, työpaikkoja ja valtion verotuloja esim. ALV, tulovero, yhteisövero.

7. Liian matala verotus heikentää hyvinvointiyhteiskuntaa → julkinen velkaantuminen → palvelut rapautuvat → tulonsiirtoja leikattava

Haasteet:

1. Riittävä verotuotto

2. Kansainvälinen verokilpailu

3. Taloudellinen huoltosuhde

4. Valtionvelka

5. Kestävyyssvaje

6. Muuttoliike: sisäinen

7. Ilmasto- ja ympäristötekijät

Verotuksen ongelmakohtia

→ **veroparatiisit**: valtio, joissa on poikkeuksellisen matala verotus.

- Kansainväliset yritykset vero-optimoivat → verot maksetaan matalan verotuksen maihin; salassapitosäännöt ja verosuunnittelu.
- Luxemburg, Monaco, Bermuda, Mansaaret
- Apple, Google, Amazon, Facebook
- avoimuutta lisättävä ja kansainvälistä pankkiliikenteen seurantaa sekä verolakeja uudistettava.

→ **Harmaa talous**

- työtä ja yritystoimintaa, josta ei makseta veroja eikä lakisääteisiä maksuja
- "pimeä työnteko". Työntekijälle ei kerrytä eläkettä, ei vakuutusta, ei laillisia lomapäiviä tai lomarahaa, ei oikeutta työttömyysetuuksiin.
- Valtio: verotulot laskevat, paineet veronkorotuksiin
- Yritykset: vääristää kilpailua
- veronkierto on rikollista ja rangaistavaa; talousrikokset

- Ratkaisuja: valvonta, käännetty ALV-velvollisuus, tulorekisteri, henkilötunnisteet.

Verotuksen tulevat haasteet:

1. Miten kerätään riittävästi veroja? Menot ylittävät tulot, joten talous ei ole tasapainossa.
 - a. Kansainvälinen verotuksen paine on kova, minkä vuoksi verotuksen taso ei voi poiketa kansainvälisestä tasosta → yritykset liikkuvat valtiosta toiseen.
 - b. väestön ikääntyminen, alhainen syntyvyys, työttömyys → työllisten määrä ja veronmaksajien määrä vähenee → taloudellisen huoltosuhteen heikentyminen → pienempi joukko rahoittaa veroillaan aikaisempaa suuremmat menot
2. Verotuksen tason säilyttäminen kannustavana?
 - a. veronmaksajan näkökulma → kannustavuus
 - b. alueiden näkökulma → muuttovoitto- ja muuttotappio alueet
 - c. kulutuksen näkökulma → verotuksella ohjaus ympäristö, terveys ym
3. Ilmastonmuutos ja verotus
 - a. ympäristöystävällisten valintojen suosiminen → sähköpyöräily, autoilun sähköistyminen
 - b. jätevero (ympäristövero)
 - c. uusina esim. ruuhkamaksut, lentovero?
 - d. energia- ja polttoaineverot

Julkisen talouden vaikeudet:

- ➔ **Kestävyysvaje** = valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden menot pitkällä aikavälillä tuloja pienemmät esim. taloudellinen huoltosuhde heikentynyt.
- 1990-luvun alun lama: 70MRD€ velkaa
- Finanssikriisi 2009 ja Euroopan velkakriisi lisävelkaa n.75MRD€
- Korona + Ukrainan sota → velan määrä 2021: 129MRD€ → 2024: 169MRD€ → 2026: 190MRD

Velkaantumisen hillitseminen ratkaisuja:

1. verojen korotukset: poliittisesti vaikeaa ja heikentää talouskasvua
2. Työllisyys: työllisyyden nosto, työurien pidentäminen, työperäinen maahanmuutto (taloudellinen huoltosuhde paranee)
3. menoleikkaukset: poliittisesti vaikeita, heikentävät talouskasvua
 - a. tulonsiirtojen leikkaukset: köyhyys, syrjäytyminen, eriarvoisuus
 - b. palvelujen heikentäminen: elämänlaatu, eriarvoisuus
 - c. toimintamenojen leikkaus
4. velkarahoitus:
 - a. EU:n kasvu ja vakaussopimus rajat euromailla: 3% BKT/vuosi lisävelkaa ja 60% BKT velan kokonaisuus.
 - b. Valtion velka ei ole ongelma, kunhan velan ja BKT:n määrä pysyy siedettävänä ja velan korot kohtuullisina.
 - c. Jos talous kasvaa hyvin → velkaantuminen on hallinnassa.
5. rakenteelliset uudistukset esim. hyvinvointialueet tai työurien pidentäminen.
6. talouskasvu → BKT → tuotantoa enemmän → tuloja enemmän → verotuloja enemmän

Kuntien ongelmat ja ratkaisuja:

- ➔ valtionosuuksien pienentyminen on lisännyt kuntien velkaantumista, koska palvelujen ja toiminnan menot ovat kasvaneet.

→ talousvaikeuksissa pienet ja syrjäiset muuttotappiokunnat

→ Ratkaisuja

- palvelujen leikkaukset, keskittäminen ja isommat yksiköt
- käyttömaksujen korotukset (liikuntapalvelut, päiväkodit)
- lomautukset.
- kuntayhtymät: tietyn palvelun järjestäminen yhdessä
- kuntien yhdistymisiä eli kuntaliitoksia esim. Kouvola, Salo, Hämeenlinna.
- omien liikelaitosten yhtiöittäminen: KSS ja Kouvolan vesi.
- Palvelujen ulkoistus yksityisille yrityksille (=palvelujen ostot esim. kiinteistöhuolto, siivous, koulukyydit, jätehuolto)